aglasem.com

FOR RAJASTHAN CLASS 12 PREPARATION

# Rajasthan Board 12th Model Paper 2027 Sanskrit Sahitya

| EXAM | YEAR | TYPE | SUBJECT |
| --- | --- | --- | --- |
| Rajasthan Class 12 | 2027 | Sample Paper | Sanskrit |

# उच्च माध्यमिक शिक्षा बोर्ड राजस्थान, अजमेर

## उच्च माध्यमिक स्तर प्रस्तावित प्रश्न–पत्र प्रारूप (Design) सत्र 2026–2027

**कक्षा – 12** **विषय :– संस्कृत साहित्य** **समय : सपादहोरात्रयम्** **पूर्णांक – 80**

**1. उद्देश्य हेतु अंक भार –**

| योग्यताएं | उद्देश्य | अंक भार | प्रतिशत |
|---|---|---|---|
| जागरूकता Awareness | ज्ञान (Knowledge) | 20 | 25.00 |
| | निर्माणात्मक समझ (Understanding of the Construct) | 10 | 12.50 |
| | **प्रक्रिया की समझ–** (Understanding of the Process) | 10 | 12.50 |
| संवेदनशीलता Sensitivity | **संघर्ष समाधान** (Conflict Resolution) | 7 | 8.75 |
| | **व्यापक / उदार मानसिकता** (Open Mindedness) | 6 | 7.50 |
| | **सहयोग / योगदान** (Collaboration) | 7 | 8.75 |
| सृजनात्मकता Creativity | **नवाचारी विचार उत्पन्न करना** (Generate Innovative Ideas) | 6 | 7.50 |
| | **लचीलापन** (Flexibility) | 2 | 2.50 |
| | **प्रवाहशीलता** (Fluency) | 2 | 2.50 |
| | **अन्वेषण** ( Exploration) | 4 | 5.00 |
| | **विचारों एवं अवधारणाओं का मिलान** (Combining Ideas & Concepts) | 6 | 7.50 |
| Total | | 80 | 100 |

**2 प्रश्नों के प्रकार व अंकभार –**

| खण्ड. | प्रश्नों का प्रकार | प्रश्नों की संख्या | अंक प्रति प्रश्न | कुल अंक | प्रतिशत (अंको का) | प्रश्न हल करने के लिए संभावित समय मिनटों में |
|---|---|---|---|---|---|---|
| अ | वस्तुनिष्ठ प्रश्न | 16 | 1 | 16 | 20 | 16 |
| ब | अतिलघूत्तरात्मक | 6 | 2 | 12 | 15 | 12 |
| स | लघूत्तरात्मक | 8 | 3 | 24 | 30 | 24 |
| द | दीर्घोत्तरीय एवं स्रोत / प्रकरण / घटना / चित्र आधारित प्रश्न एवं पत्र लेखन / कहानी लेखन / ई मेल लेखन आदि | 4 | 4 | 16 | 20.0 | 86 |
| | निबन्ध लेखन / लेख आदि | 2 | 6 | 12 | 15.0 | 42 |
| | योग | 36 | | 80 | 100 | 180 |
| प्रश्न पत्र पढ़ने के लिए निर्धारित समय | | | | | | 15 |
| कुल समय | | | | | | 195 |

**नोटः–प्रश्न पत्र निर्माता न्यूनतम दो केस आधारित (Case Based) प्रश्न अनिवार्य रूप से देवें**

**3. प्रश्नों के उद्देश्य के आधार पर भारात्मक अनुपात –**

| योगिताओं / क्षमताएं | जागरूकता Awareness | Sensitivity | Creativity |
|---|---|---|---|
| प्रश्नों की संख्या | 19 | 10 | 7 |
| प्रतिशत | 50 | 25 | 25 |

**4. प्रश्नों के काठिन्य स्तर के आधार पर भारात्मक अनुपात –**

| कठिनाई स्तर | सरल | मध्यम | कठिन |
|---|---|---|---|
| प्रश्नों की संख्या | 9 | 18 | 9 |
| प्रतिशत | 25 | 50 | 25 |

BSER

**5. ईकाई एवं अध्यायवार अंकभार –**

| क्र.सं. | पाठ्यक्रम के अनुसार इकाई एवं अध्याय विवरण | पाठ्यक्रम में निर्धारित अंकभार | प्रतिशत |
|---|---|---|---|
| 1 | पठितावबोधनम्(32) | 32 | 40% |
| 2 | संस्कृतसाहित्येतिहासस्य परिचय:(8) | 8 | 10% |
| 3 | छन्दोलंकारा: (10) | 10 | 12.50% |
| 4 | अपठितावबोधनम्(8) | 8 | 10% |
| | रचनात्मककार्यम्(12) | 12 | 15% |
| | व्याकरणम् (10) | 10 | 12.50% |
| | | **80** | **100%** |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |

BSER

# मॉडल प्रश्न का पत्र ब्ल्यू प्रिन्ट 2026–2027

कक्षा – 12 विषय :– संस्कृत साहित्य समय. सपादहोरात्रयम् पूर्णांक – 80

| क्र.सं. | क्षमताएं / उद्देश्य / प्रश्नों के प्रकार | जागरूकता (AWARENESS) | | | | | | | | | | | | संवेदनशीलता (SENSITIVITY) | | | | | | | | | | | | रचनात्मकता (CREATIVITY) | | | | | | | | | | | | | | | | अंकों का योग |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | ज्ञान | | | | निर्माणात्मक समझ | | | | प्रक्रिया की समझ | | | | संघर्ष समाधान | | | | व्यापक/उदार मानसिकता | | | | सहयोग | | | | नवीन विचार | | | | लचीलापन | | | | प्रवाहशीलता | | | | अन्वेषण | | | | अवधारणाओं का मिलान | | | | |
| | | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | वस्तुनिष्ठ | अति लघूत्तरीय | लघूत्तरीय | दीर्घ उत्तरीय | |
| | इकाई / अध्याय | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 1 | पठितावबोधनम्(32) | 1(1) | | 23(3) | | | | 24(3) | 31*(3) | 4(1) | | | | | | | 33*(4) | | | | | | | 32*(4) | 2(1) | | | | | | 28(2) | | | | _(1) | | 6(1) | | 25(3) | | | | | | 32 |
| 2 | | 3(1) | | | | | | | | 7(1) | | | | | | | | | | | | | | | 9(1) | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 3 | | 5(1) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 4 | | 8(1) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 5 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 6 | संस्कृतसाहित्येतिहास-स्य परिचय:(8) | | 19(2) 20(2) 22(2) | | | | | | | | | | | | 21(2) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | 8 |
| 7 | छन्दोलंकारा: (10) | | 18(2) | 30*(3) | | | 17(2) | | | | | 29(3) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | 10 |
| 8 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 9 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 10 | अपठितावबोधनम्(8) | | | | | | | | _(1) | | | | _(1) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | 36*(6) | 8 |
| 11 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 12 | रचनात्मककार्यम्(12) | | | | | | | | | | | | 34*(3) | | | | | | | 35*(6) | | | | | | | 26*(3) | | | | | | | | | | | | | | | 12 |
| 13 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 14 | व्याकरणम् (10) | 13(1) 14(1) | | | | 15(1) | | | | 16(1) | | | | 11(1) | | | | | | | | | 27(3) | | 12(1) | | | | | | | | 10(1) | | | | | | | | | 10 |
| 15 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| कॉलम के अंको का योग | | 6 | 8 | 6 | | 1 | 2 | 3 | 4 | 3 | | 3 | 4 | 1 | 2 | | 4 | | | | 6 | | | 3 | 4 | 3 | | 3 | | | | 2 | | 1 | | 1 | | 1 | | 1 | | 3 | | | | 6 | 80 |
| उद्देश्यानुसार कुल योग | | 20 | | | | 10 | | | | 10 | | | | 7 | | | | 6 | | | | 7 | | | | 6 | | | | 2 | | | | 2 | | | | 4 | | | | 6 | | 80 |
| कुल योग (क्षमताएं) | | 40 | | | | | | | | | | | | 20 | | | | | | | | | | | | 20 | | | | | | | | | | | | | | | | | | 80 |

| | |
|---|---|
| **निर्देश:-** | 1. (*) आंतरिक विकल्प |
| | 2. कोष्ठक के बाहर दी गई संख्या 'प्रश्न क्रमांक है तथा कोष्ठक के अंदर की संख्या 'अंक' को दर्शाती है |
| | 3. उक्त ब्ल्यू प्रिंट मॉडल प्रश्न पत्र का है जो प्रश्नों के प्रकारों का समझने की सुविधा मात्र के लिए है। मूल परीक्षा के प्रश्न पत्र का ब्ल्यू प्रिंट अलग हो सकता है। |

BSER

उच्च माध्यमिक परीक्षा, 2026-27

# आदर्शप्रश्नपत्रम्

## विषय:- संस्कृत साहित्य

## कक्षा- 12

**Sub Code - 12**

समय: 03:15 (सपादहोरात्रयम्) पूर्णाङ्काः 80

सामान्यनिर्देशाः

(i) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रस्योपरि नामांकः अनिवार्यतो लेख्यः।

(ii) सर्वे प्रश्ना: अनिवार्याः।

(iii) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि उत्तरपुस्तिकायामेव लेख्यानि।

(iv) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतमाध्यमेनैव लेखनीयानि।

(v) येषां प्रश्नानाम् आन्तरिकखण्डाः सन्ति, तेषाम् उत्तराणि एकत्रैव लिखन्तु।

BSER

### खण्डः (अ) — वस्तुनिष्ठप्रश्नाः

1. शरद्घनं कः नार्दति ? (1)

(अ) मयूर: (ब) पिक:

(स) चातकः (द) काकः

2. लवः आत्मानम् कस्य पुत्रः कथयति ? (1)

(अ) सीताया: (ब) रामस्य

(स) जनकस्य (द) वाल्मीके

3. योगः केषु कौशलम् ? (1)

(अ) धनेषु (ब) कर्मसु

(स) जनेषु (द) नृपेषु

4. पापात् कः निवारयति? (1)

(अ) सन्मित्रम् (ब) तन्मित्रम्

(स) यन्मित्रम् (द) मन्मित्रम्

5. चन्द्रापीडम् कः उपदिशति ? (1)

(अ) वशिष्ठः (ब) तारापीड

(स) चाणक्य: (द) शुकनास:

6. "कार्य वा साधयेयम् देहं वा पातयेयम्" इति पाठ: कुतः संकलित: ? (1)

(अ) रामायणतः (ब) महाभारततः

(स) शिवराजविजयतः (द) उत्तररामचरिततः

7. शिववीरस्य विश्वासपात्रं कुत्र प्रयाति ? (1)

(अ) वनम् (ब) गृहम्

(स) उपवनम् (द) तोरणदुर्गम्

8. लघीयान् शब्दोपदेशः। रेखांकितपदस्य विलोमपदं किम् अस्ति ? (1)

(अ) बहून् (ब) गरीयान्

(स) न्यूनान् (द) अल्पान्

9. केन उत्सर्गः कर्तव्यः? (1)

(अ) सामान्येन (ब) अपशब्देन

(स) अपवादेन (द) शब्देन

10. "इकोयणचि" इति सूत्रस्य उदाहरणम् अस्ति? (1)

(अ) श्रीशः (ब) दैत्यारिः

(स) अन्वयः (द) नयनम्

11. कोऽपि इत्यन्त्र कः सन्धिः वर्तते ? (1)

(अ) गुणसंधिः (ब)वृद्धिसंधिः

(स)दीर्घसंधिः (द)पूर्वरूपसंधिः

12. वागीशः इत्यत्र कः सन्धिः वर्तते ? (1)

(अ) श्चुत्वम् (ब) चर्त्वम्

(स) जशत्वम् (द) ष्टुत्वम्

13. यापय दिवसान् वनान्तरे.....(नि + वस् + शतृ) (1)

14. इत्येवं .....यज्ञं कर्तुम् उपक्रान्तवान्। (वि + चर् + ल्यप्) (1)

15. तत्.....राजा तुष्णीमासीत्। (श्रु + क्त्वा) (1)

16. वयं योगविषये.....उत्सुका: स्मः। (ज्ञा + तुमुन्) (1)

BSER

## खण्डः (ब) — अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः

17. "निःश्वासान्ध इवादर्शश्चन्द्रमा न प्रकाशते।" अस्मिन् पद्यांशे कः अलङ्कारः? सकारणम् स्पष्ट्यत् ? 1+1= 2

18. अधोलिखिते पद्यांशे गणचिह्नं प्रदर्शयन् छन्दसः नामोल्लेखं कुरूत- 1+1= 2

"हंसो यथा राजतपञ्जरस्थः"

19. वेदाङ्गानि कति सन्ति ? तेषाम् नामान्यपि लिखत। 1+1= 2

20. 'कादम्बरी' ग्रन्थस्य लेखक : कः अस्ति ? तस्य कति भागाः सन्ति ? 1+1= 2

21. कालिदासेन विरचितखण्डकाव्यानां नामानि लिखत ? 1+1= 2

22. कति पुराणानि सन्ति ? केचित् द्वयोः नामान्यपि लिखत ? 1+1= 2

## खण्डः (स) — लघूत्तरात्मकप्रश्नाः

23. 'शुकनासोपदेशः' इति पाठस्य सारं हिन्दीभाषायां लिखत। 3

24. अधोलिखितपद्यांशस्य हिन्दीभाषायां संप्रसङ्गः भावार्थं लिखत। 3

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।

25. अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं लिखत। 3

तमध्वरे विश्वजिति शितीशं निःशेषविश्राणितकोषजातम्।
उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी कौत्सः प्रपेदे वरतन्तु शिष्यः।।

26. प्रदत्तरूपरेखया कथा संयोजनं कृत्वा लिखत। $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=3$

एकस्मिन् वने एकः.....वसति स्म। एकदा.....जाले बद्धः। सः सम्पूर्णं प्रयासम् अकरोत् परं.....न मुक्तः। तदा तस्य स्वरं श्रुत्वा एकः.....तत्र आगच्छत्। मूषकः परिश्रमेण .....अकृन्तत्। सिंहः जालात् मुक्तः .....मूषकं प्रशंसन् गतवान्।

अथवा

अधोलिखतानि क्रमरहितानि वाक्यानि समुचितक्रमानुसारं लिखत।

(क) एकः बुभुक्षितः श्रृगालः भोजनार्थं वने इतस्तत : भ्रमति स्म।

(ख)लतायां बहुनि पक्वानि द्राक्षाफलानि आसन्।

(ग) परं तथापि दाक्षाफलानि न प्राप्नोत।

BSER

(घ) एकस्मिन् स्थाने सः द्राक्षालतां पश्यति।

(ङ) "एतानि दाक्षाफलानि अम्लानि" इति उक्त्वा कुपितः श्रृगालः ततः गतः।

(च) तानि खादितुं सः नैकवारं प्रयासम् अकरोत्।

27. अधोलिखितरेखांकितशब्दान् आधारीकृत्य विभक्तिं तत्कारणञ्च लिखत। 1+1+1= 3

(i) गुरुवे नमः।

(ii) राजमार्गम् अभितः वृक्षाः सन्ति।

(iii) सीता रामेण सह वनं गच्छति।

28. रेखांकितपदानि आधारीकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत। 1+1+1= 3

(1) मनसोऽपि वेगवान् आत्मा वर्तते।

(ii) अस्तं जिगमिषुर्भगवान भास्करः।

(iii) छात्राः योगस्य उपयोगितायाः विषये ज्ञातुम् उत्सुकाः स्मः।

29. 'उपेन्द्रवज्रा' छन्दसः लक्षणं उदाहरणञ्च लिखत। 1+2= 3

30. अधोलिखितयोः अलङ्कारयोः कस्यचित् एकस्य लक्षणं उदाहरणञ्च लिखत। 1+2= 3

(i)अनुप्रासः (ii) रूपकम्

## खण्डः (द) — दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः

31. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्ननानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

तस्मै राज्ञे व्ययार्थं रत्नचतुष्टयं दास्यामि। एतेषां महात्म्यम् - एकं रत्नं यद्वस्तु स्मर्यते तद्दाति। द्वितीयरत्नेन भोजनादिकममृत-तुल्यमुत्पद्यते। तृतीयरत्नाच्चतुरङ्गबलं भवति। चतुर्थाद्रत्नाद्दिव्याभरणानि जायन्ते। तदेतानि रत्नानि गृहीत्वा राज्ञो हस्ते प्रयच्छेति ।

(क) समुद्रेण कस्मै रत्न-चतुष्टयं दत्तम्? (एकपदेन उत्तरत)

(ख) तृतीयरत्नात् किं भवति?(पूर्ण वाक्येन उत्तरत)

(ग) भाषिककार्यम्-

(i)'एकं रत्नम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ?

(ii) 'आभरणानि' इति विशेष्यपदस्य विशेषणपदं किम् ?

### अथवा

तस्य गमनस्य दिवसत्रयात्परं कार्यालये पत्रमेकमागतम्। कौतुहलवशात् श्रीदासः तत्पत्रमुद्घाटितवान्। लेखिका आसीत् सुश्री मेरी यस्याः पार्श्वे सः प्रतिमासमर्धाधिकं धनं धनादेशेन प्रेषयति स्म । पत्रे एवं लिखितमासीत्.....

BSER

प्रश्ना:-

(क) पत्रस्य लेखिका का आसीत्। (एकपदेन उत्तरत)

(ख) श्रीदासः कस्मात् कारणात् पत्रमुद्घाटितवान् ? (पूर्ण वाक्येन उत्तरत)

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) अर्धाधिकम् इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(ii) 'उद्घाटितवान्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम्?

32. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्ननानाम् उत्तराणि यथा-निर्देशं लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह।
अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययाऽमृतमश्नुते।।

प्रश्ना:-

(क) कया अमृतमऽश्नुते ? (एकपदेन उत्तरत)

(ख) अविद्यया किम् तरति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत)

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) अस्मिन मन्त्रे 'अश्नुते' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

(ii) मन्त्रेऽस्मिन् ज्ञानस्य पर्यायः कः?

**अथवा**

अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्ननानाम् उत्तराणि यथा-निर्देशं लिखत।

अस्ति यद्यपि सर्वत्र नीरं नीरज-राजितम्।
रमते न मरालस्य मानसं मानसं विना।।

(क) मरालस्य मानसं किं विना न रमते? (एकपदेन उत्तरत)

(ख) सर्वत्र कीदृशं नीरं अस्ति।(पूर्ण वाक्येन उत्तरत)

(ग) भाषिक कार्यम्-

(i) राजितं इति विशेषणस्य विशेष्यपदं किम् ?

(ii) 'रमते' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ?

33. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानानामुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

पुरुषः - धिक् चपल! किमुक्तवानसि? तीक्ष्णतरा ह्यायुधश्रेणयः शिशोरपि दृप्तां वाचं न सहन्ते। राजपुत्रश्चन्द्रकेतुर्दुर्दान्तः सोऽप्यपूर्वा-रण्यदर्शनाक्षिप्तहृदयो न यावदायाति, तावत् त्वरितमनेन तरुगहनेनापसर्पत।

बटवः - कुमार! कृतं कृतमश्वेन। तर्जयन्ति विस्फारितशरासनाः कुमारमायुधीयश्रेणयः। दूरे चाश्रमपदम्। इतस्तदेहि। हरिणप्लूतैः पलायामहे।

लवः - किं नाम विस्फुरन्ति शस्त्राणि?

BSER

प्रश्नाः-

(क) अपूर्वारण्यदर्शनाक्षिप्तहृदयः कः ? (एक पदेन उत्तरत)

(ख) काः शिशोरपि दृप्तां वाचं न सहन्ते ? (पूर्ण वाक्येन उत्तरत)

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) 'दृप्ताम्' इति विशेषणपदस्य नाट्यांशे विशेष्यपदं किम् ?

(ii)'आयाति' इति क्रियापदस्य नाट्यांशे कर्तृपदं किम् ?

**अथवा**

अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानानामुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत।

मनीषः - अस्माभिः समाचारपत्रेषु पठितम् यत् विश्वेऽपि योगदिवसः सोत्साहम् मान्यते।

योगाचार्यः - साधूक्तम्। जूनमासस्य एकविंशतितमः दिवस! तु अन्ताराष्ट्रिययोगदिवसरुपेण सर्वत्र मान्यते।

मोहिनी - आचार्य! सम्प्रति वयं योगविषये सविस्तरं ज्ञातुम् इच्छामः (योगाचार्यः पाठमाध्यमेन योगशिक्षां शिक्षयति)

योगाचार्यः - प्रियच्छात्राः ध्यानेन श्रृणुत। योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः।

प्रश्नाः-

(क) विश्वेऽपि कः सोत्साहं मान्यते ? (एकपदेन उत्तरत)

(ख) किं नाम योगः? (पूर्ण वाक्येने उत्तरत)

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) 'वयम' इति सर्वनामपदस्थाने संज्ञा पदं लिखत?

(ii) 'शिक्षयति' इति क्रियापदस्य नाट्यांशे कर्तृपदम् किम् ?

34. अधोलिखिताना वाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादः करणीयः? (केषाञ्चित् चतुर्णाम्) 1+1+1+1= 4

(क) मैं कल आऊँगा।

(ख) राजा सिंहासन पर बैठता है।

(ग) राम ने रावण को मारा।

(घ) तुम वहाँ जाओ।

(ङ) माता और मातृभूमि स्वर्ग से भी बढकर हैं।

(च) तुम सब पुस्तक पढ़ो।

(छ) शत्रु कान से बहरा है।

(ज) छात्र कलम से लिखते हैं।

35. अधोलिखितं अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। $1+1+2+ +\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+1=6$

परेषाम् उपकारः परोपकारोऽस्ति। समाजे मानवः परस्य हितसाधनार्थं यत्किञ्चिद् करोति सर्वम् तत् परोपकारो गण्यते। प्राचीनग्रन्थेषु परोपकारस्य महत्वं वर्णितमस्ति। जगतः कल्याणं परोपकारेणैव भवति, मनुष्याणां सुखं शान्तिं च भवति।

यः पुरुषः परोपकारं करोति तस्य मनः पवित्रं विनययुक्तं सदयं सरसं स्वच्छं च जायते। परोपकारिणः परेषां दुःखं स्वकीयं मत्वा तन्नाशाय यतन्ते। ते दीनेभ्यो दानं ददाति, निर्धनेभ्यो धनं, वस्त्रहीनेभ्यो वस्त्रम्,

BSER

पिपासितेभ्यो जलम्, बुभुक्षितेभ्यो अन्नम्, अशिक्षितेभ्यश्चशिक्षाम्। सज्जनाः परोपकारेणैव प्रसन्ना भवन्ति। ते परोपकारकरणे स्वीयं दुःखं न गणयन्ति। परोपकारेण जनः सर्वत्र यशः प्राप्नोति।

प्रश्नाः-

(क) एकपदेन उत्तरत।

(i) कस्य कल्याणं परोपकारेणैव भवति?

(ii) परोपकारेण जनः सर्वत्र किम् प्राप्नोति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत।

(i) परोपकारिणः मनः कीदृशं जायते?

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) 'यतन्ते' इति क्रियाया: कर्तृपदं किं प्रयुक्तम्?

(ii)'सुखम्' इतिपदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत।

(घ) उपर्युक्तगद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

**अथवा**

मानवस्य बौद्धिकविकासाय ज्ञानवर्धनाय च पुस्तकालयानां महत्वपूर्ण स्थानं वर्तते। पुस्तकालयेषु विविधपुस्तकानां संग्रहो भवति। अत्र विविधभाषाणां पत्रपत्रिकादयोऽपि प्रतिदिनं आयान्ति। अस्माकं पुस्तकालयः नगरस्य रमणीये स्थाने वर्तते। अस्मिन् दशसहस्राणि पुस्तकानि सन्ति। अस्माकं पुस्तकालये हिन्दी-आंग्ल-संस्कृतभाषाणां पत्र-पत्रिका: प्रतिदिनं आयान्ति। अस्य समीपे एकः वाचनालय: वर्तते। यत्र बहवः जनाः छात्राः युवतयश्च प्रतिदिनं आगत्य स्वाध्यायं कुर्वन्ति।

अस्माकं पुस्तकालयस्य भवनं विशालं रमणीयञ्च वर्तते। अस्य पुस्तकालयस्य सर्वे जनाः प्रशंसां कुर्वन्ति। अस्माकं ज्ञानवर्धनाय अस्य महती भूमिका वर्तते। अयम् एक: आदर्शपुस्तकालयः विद्यते।

(क) एकपदेन उत्तरत

(i) अस्माकं पुस्तकालये कति पुस्तकानि सन्ति ?

(ii) कस्य सर्वे जनाः प्रशंसां कुर्वन्ति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i)अस्माकं ज्ञानवर्धनाय कस्य महती भूमिका वर्तते?

(ग)भाषिककार्यम्-

(i) पत्र-पत्रिका : इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ?

(ii) 'रमणीयस्थाने' अत्र विशेषणपदं किम् ?

(घ) उपर्युक्तगद्यांशस्य समुचितं शीर्षक लिखत?

BSER

36. निम्नलिखितयो: कमपि एकं विषयं आधारीकृत्य 60-80 शब्देषु संस्कृतभाषया निबन्धं लिखत।

1+2+2+1= 6

## सत्संगति

(i) प्रस्तावना

(ii) उपयोगिता

(iii)महत्वम्

(iv)उपसंहारः

## अथवा

## संस्कृतभाषायाः महत्वम्

(i) प्रस्तावना

(ii) उपयोगिता

(iii)महत्वम्

(iv)उपसंहारः

BSER

माध्यमिक परीक्षा, 2026-27

आदर्शप्रश्नपत्रम्

विषय:- संस्कृतम् (तृतीय भाषा)

कक्षा-12

Sub Code - 12

समय: 03:15 (सपादहोरात्रयम्) पूर्णाङ्काः 80

उत्तरावलि:

| प्रश्न संख्या | अपेक्षित-उत्तरम् | मूल्यांकन मापदण्ड(रूब्रिक्स |
|---|---|---|
| 1 | (स) चातकः | 1 |
| 2 | (द) वाल्मीके | 1 |
| 3 | (ब) कर्मसु | 1 |
| 4 | (अ) सन्मित्रम् | 1 |
| 5 | (द) शुकनास: | 1 |
| 6 | (स) शिवराजविजयतः | 1 |
| 7 | (द) तोरणदुर्गम् | 1 |
| 8 | (ब) गरीयान् | 1 |
| 9 | (अ) सामान्येन | 1 |
| 10 | (स) अन्वयः | 1 |
| 11 | (द)पूर्वरूपसंधिः | 1 |
| 12 | (स) जशत्वम् | 1 |
| 13 | निवसन् | 1 |
| 14 | विचार्य | 1 |
| 15 | श्रुत्वा | 1 |
| 16 | ज्ञातुम् | 1 |
| 17 | उपमा – इव शब्दस्य प्रयोग: | 1+1= 2 |
| 18 | इंद्रवज्रा तगण- तगण-जगण-गुरु-गुरु | 1+1= 2 |
| 19 | षड- शिक्षा-कल्प-निरुक्तं-व्याकरणम्-छंद-ज्योतिष | 1+1= 2 |
| 20 | बाणभट्ट: - द्वौ भगा: | 1+1= 2 |
| 21 | द्वे – ऋतुसंहारम्, मेघदूतम् च | 1+1= 2 |
| 22 | अष्टादश | 1+1= 2 |
| 23 | पाठस्य सारं | 3 |
| 24 | यथानिर्देशम् | 3 |
| 25 | यथानिर्देशम् | 3 |
| 26 | यथानिर्देशम् | $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=3$ |
| 27 | यथानिर्देशम् | 1+1+1= 3 |

BSER

| | | |
|---|---|---|
| 28 | यथानिर्देशम् | 1+1+1= 3 |
| 29 | यथानिर्देशम् | 1+2= 3 |
| 30 | यथानिर्देशम् | 1+2= 3 |
| 31 | यथानिर्देशम् | $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$ |
| 32 | यथानिर्देशम् | $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$ |
| 33 | यथानिर्देशम् | $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$ |
| 34 | यथानिर्देशम् | 1+1+1+1= 4 |
| 35 | यथानिर्देशम् | $1+1+2++\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+1=6$ |
| 36 | यथानिर्देशम् | 1+2+2+1= 6 |
| | | **36 (80)** |

BSER